

Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava

Organizator, Zagreb, 2001. str. 349

Zoran Oklopčić*

Prikaz

Knjigu *Ustavni sud u zaštiti ljudskih prava - interpretativna uloga ustavnog suda* čini petnaest radova eminentnih domaćih i inozemnih stručnjaka izloženih na savjetovanju o interpretativnoj ulozi ustavnog suda i ustavnosudskoj zaštiti ljudskih prava održanom 2000. godine u Novom Vinodolskom. Ona je vrijedan zajednički pothvat ne samo autora već i organizatora seminara: Hrvatskog instituta za ljudska prava iz Novog Vinodolskog, Hrvatskog pravnog centra, Hans Seidel Stiftung, Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit, grada Novog Vinodolskog, kao i nakladnika poduzeća Organizator.

U uvodnom radu *Ustavna interpretacija ustavnog suda u kontroli ustavnosti zakona* prof. dr. Smiljko Sokol, aktualni predsjednik Ustavnog suda RH, promišlja pitanja temeljnih ciljeva, načela i metoda ustavne interpretacije. Deklarirajući kao osnovni cilj ustavnog suda u ustavnoj interpretaciji zaštitu načela vladavine prava u svakom pojedinom slučaju ispitivanja ustavnosti zakona kao i ustavnosti i zakonitosti drugih akata, naglašava kako zaštita toga načela opravdava određenu dozu sudačkog aktivizma, bez obzira na to što i dalje u političkim pitanjima treba provoditi doktrinu samoograničavanja. Naposljetku, autor posebno ističe precedentno značenje odluka Ustavnog suda RH o ustavnosti Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine (U-I-673/96) te Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih proizvoda (U-I-1156/1999) kojima je načelo proporcionalnosti uzdignuto na razinu općeg pravnog načela.

* Zoran Oklopčić, ml. asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

U sljedećem prilogu prof. dr. Arsen Bačić raspravlja o vladavini prava i institucijama kontrole ustavnosti zakona. U prvom dijelu rada raspravlja se o konceptu vladavine prava u njegovim dvjema temeljnim inačicama. U anglosaksonskoj varijanti riječ je o *Rule of Law* odnosno *Government under Law*, dok su u kontinentalnoj varijanti to njemačka koncepcija *Rechtstaat* te francuska *L'État de Droit*. Iako se ove potonje razlikuju od načela vladavine prava u anglo-američkom smislu, ipak su sve svodive na zajednički nazivnik u smislu da "sigurnosti pojedinca bolje služi kada se posebni zahtjevi mogu uputiti prema institucijama koje uvažavaju propise i koje su stalne negoli u slučajevima kada stvari počivaju na prolaznim i osobnim odnosima i situacijama." U nastavku teksta profesor Bačić razmatra primjenu načela vladavine prava i jednakosti pred engleskim sudovima, francuskim Ustavnim savjetom, američkim Vrhovnim sudom i naposljetku pred Ustavnim sudom Republike Hrvatske.

Jedan od zanimljivih doprinosa jest rad dr. Eduarda Bárányja, potpredsjednika slovačkog Ustavnog suda, *Država vladavine prava u odlukama Ustavnog suda Republike Slovačke*. Za nas je posebno interesantno stajalište kako odredba slovačkog Ustava kako je slovačka država vladavine prava ima "istovremeno i primarno i sekundarno značenje": primarno - zbog činjenice da se iz te odredbe "izvode logika Ustava i odluke Ustavnog suda"; i sekundarno - zbog toga što se primjenjuje izravno u slučajevima kada na predmet pred Ustavnim sudom nije primjenjiva posebna ustavna odredba.

Takav stav dijametralno je suprotan novijem stavu hrvatskog Ustavnog suda kako "najviše vrednote" iz članka 3. ne mogu biti temelj za podizanje ustavne tužbe, što također naglašava dr. Velimir Belajec u svom radu *Ustavne osnove za podizanje ustavne tužbe*. On također ističe i otklon u praksi Ustavnog suda od ekstenzivnog shvaćanja ustavnih prava koja su u razdoblju suda za Crnića obuhvaćala i subjektivna prava zasnovana na zakonu i gdje se pri odlučivanju u povodu ustavne tužbe ulazilo u meritum prethodno provedenih postupaka. "Ustavni sudovi europskih zemalja načelno ne ulaze u pitanje pravilnosti i zakonitosti pobijanog pojedinačnog akta", kaže Belajec, "već sude samo o povredi određenih, često i restriktivno shvaćenih ustavnih prava". Što se tiče načela jednakosti određenog u čl. 14. Ustava RH, treba naglasiti da je njegova povreda temelj za ustavnu tužbu u dva slučaja: kada je riječ o samovoljnoj odluci odnosno kada su stranci povrijeđena neka Ustavom zajamčena prava.

Nadalje, dr. Jasna Omejec obradila je problematiku "razumnog roka" u interpretaciji Ustavnog suda RH. Posebnu vrijednost njezina priloga čini komparativnopravna analiza prakse Europskog suda za ljudska prava. Složenost slučaja, način na koji su nadležna tijela postupala s predmetom, ponašanje podnositelja zahtjeva u postupku te posebne okolnosti koje su mogle opravdati produžavanje postupka - osnovne su odrednice prema kojima treba procjenjivati udovoljava li konkretni postupak standardu "razumnog roka".

Interpretativna uloga Ustavnog suda u Kanadi tema je prinosa Michèle Rivet, sutkinje Vrhovnog suda Kanade. U tom radu autorica najprije daje općenit pregled kanadske ustavnopravne povijesti te sudbenog sustava i sudske kontrole zakona prije i poslije 1982. godine kada je donošenjem Ustavnog zakona postalo moguće ustavno nadzirati zakone na području ljudskih prava. Naposljetku, autorica analizira interpretativne metode "reading down" i "reading in" koje su zapravo sudska tumačenja koja imaju cilj sačuvati ustavnost osporenog pravila.

Dr. Siniša Rodin u svom radu *Temeljna prava i dopuštenost ustavne tužbe* razmatra opće karakteristike instituta ustavne tužbe i zaključuje kako njezin smisao nije samo zaštita subjektivnih ustavnih prava, već i zaštita objektivnog ustavnopravnog poretka. Pozdravlja novu praksu u dijelu koji se tiče kriterija dopuštenosti ustavne tužbe, što bi trebalo dovesti do smanjenja opterećenosti Suda te do jasnijeg razgraničenja nadležnosti ustavnog od ostalih sudova.

S druge strane dr. Rodin polemizira s nekim novijim doktrinarnim stajalištima Ustavnog suda RH kako se na ustavnim normama koje uređuju načelo ustavnosti i zakonitosti te temeljne vrijednosti ustavnog poretka (članak 3) ne može temeljiti ustavna tužba, smatrajući kako bi takvo stajalište nedopustivo umanjilo interpretativnu autonomiju Ustavnog suda.

Autor rada *Načelo pravne države u praksi Saveznog ustavnog suda s obzirom na obvezujuću snagu presuda* dr. Heinrich Scholler konstatira tendenciju ustavnog suda da postane "megasudište" - redovni vrhovni sud, sud četvrte instance, dok dr. Zhivko Stalev, predsjednik Ustavnog suda Bugarske, naglašava kako ustavni sud mora svoju interpretativnu ulogu primjenjivati s osjećajem za mjeru.

Franc Testen, predsjednik Ustavnog suda Slovenije, interpretaciju u odlukama Ustavnog suda Slovenije vidi kao bit svakog pravnog odlučivanja,

koncentrirajući se na aspekte talijanske doktrine o živom pravu pri interpretaciji zakona kao *praemisse minor* pri ocjeni ustavnosti. Osim toga, autor sistematizira glavne karakteristike interpretacijskih odluka u slovenskoj ustavno-sudskoj praksi.

Prof. dr. Marinko Učur u svom se radu bavi interpretativnom ulogom hrvatskog ustavnog suda u radnopravnim i socijalnopravnim odnosima i sporovima, osvrćući se između ostalog na Europsku socijalnu povelju i njezinu primjenu u Hrvatskoj te na neke odluke Ustavnog suda u toj materiji.

Na samom kraju, dr. Karl-Georg Zierlein, direktor njemačkog Saveznog ustavnog suda, raspravlja o ulozi ustavnih sudova pri interpretaciji pravnih normi prikazujući jezično-gramatičke, povijesne, sistematske, smislene, teleološke i komparativne interpretacije.

Osvrnuvši se na nekoliko, po našem mišljenju, najinteresantnijih radova, zaključujemo da su ti radovi, iako po prirodi stvari ne mogu činiti do kraja strukturiranu cjelinu, neprocjenjiv doprinos problematici ustavne interpretacije u nas. U knjizi će čitatelj naći kako eruditske teorijske doprinose, poput Bačićeva, tako i u praktičnom smislu nadasve korisne radove Sokola, Belajeca, Omejec i Rodina. Uz to zbirka je obogaćena radovima inozemnih stručnjaka od kojih su neki i na čelnim pozicijama svojih nacionalnih ustavnih sudova. Sve to pokazuje da je riječ o knjizi koja neće biti zanimljiva samo ustavnim pravnicima, nego i široj pravničkoj javnosti.